

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор

З науково-методичної та навчальної роботи

О.Б. Жильцов

" 04 "

2014 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1.2.1 ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

напрямок підготовки 6.010102 «Початкова освіта»
Педагогічний інститут

УДК

ББК

Історія педагогіки: роб. навч. прог. [для студентів напряму підготовки напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»] / уклад. О.А. Венгловська. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014.

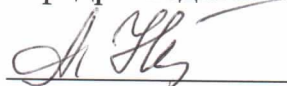
Укладач:

Венгловська Олена Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології

Протокол від 03 вересня 2014 року № 2

Завідувач кафедри педагогіки і психології

Іванюк Г.І.

Заступник директора Педагогічного інституту
з науково-методичної та навчальної роботи

Машовець М.А

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <i>0201 «Педагогічна освіта»</i>	Нормативна частина циклу професійної та практичної підготовки	
	Напрямок підготовки <i>6.010102 «Початкова освіта»</i>		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): вчитель початкової школи	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	3-й
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – складання довідника «Портрети видатних зарубіжних та вітчизняних педагогів»		Семестр	
Загальна кількість годин – 108 год.		5-й	–
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>«бакалавр»</i>	16 год.	8 год.
		Семінарські	
		12 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		36 год.	98 год.
		Індивідуальні завдання	
		4 год.	–
		Проміжний модульний контроль	
		4 год.	–
		Семестровий контроль	
36 год.			
Вид контролю: екзамен			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Історія педагогіки» ознайомлення майбутніх вчителів початкової школи із світовими та вітчизняними досягненнями у галузі педагогічної науки, педагогічною діяльністю і творчою спадщиною видатних педагогів минулого і сучасності, формування інтересу до історії педагогіки як історії загальнолюдської культури з метою виявлення продуктивних педагогічних ідей минулого задля виокремлення та впровадження в сучасний освітній простір.

Завдання дисципліни:

- формування у майбутніх вчителів початкової школи системи знань про історико-педагогічні процеси, феномени, явища, що мали місце у зарубіжній та українській педагогіці;
- ознайомлення студентів із педагогічною діяльністю та теоретичними поглядами зарубіжних і вітчизняних педагогів, просвітителів;
- засвоєння студентами процесу цілісної характеристики освіти, в основі якого знаходяться загальнолюдські цінності та досягнення цивілізації;
- формування критичного педагогічного мислення з метою встановлення протиріч розвитку певних педагогічних явищ;
- формування дослідницько-пошукової компетентності, залучення студентів до наукової діяльності;
- розвиток професійних компетенцій.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- передумови розвитку педагогічних процесів, явищ, феноменів у різні історичні періоди;
- еволюцію та взаємозалежність мети і завдань, змісту навчання і виховання підростаючого покоління від рівня економічного, соціально-політичного, наукового і культурного розвитку суспільства;
- внесок західноєвропейських та українських педагогів у розвиток школи та педагогічної думки.

вміти:

- самостійно оволодівати історико-педагогічними знаннями;
- здійснювати аналіз нормативних, теоретичних, архівних джерел;
- співставляти, порівнювати педагогічні явища для вироблення вміння застосовувати отриманні знання у практичній діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Виховання та освіта в епохи Середньовіччя та Відродження.

Предмет і завдання історії педагогіки. Підходи світової науки до виникнення виховання. Виховання у первісному суспільстві. Виховання у Древній Греції. Древньогрецькі філософи про формування людської особистості (Сократ, Платон, Аристотель, Демокрит).

Загальна характеристика епохи Середньовіччя. Система середньовічних шкіл. Система лицарського виховання. Виникнення освіти для дівчат. Виникнення перших університетів у Західній Європі та організація навчання.

Виховання та навчання у східних слов'ян. Педагогічна думка Київської Русі. Традиційні засади виховання дітей в Київській Русі. Зародження писемності і розвиток шкільництва в Київській Русі. Зміст і методика шкільного навчання і виховання в Київській Русі. Зародження і розвиток педагогічної думки в Київській Русі. Перекладна література та перші педагогічні пам'ятки Київської Русі.

Культура епохи європейського Відродження. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження.

Виникнення і роль братських шкіл. Створення козацької педагогіки, її сутність та особливості. Система освіти у Києво-Могилянській академії. Перші українські вчені П. Русин і Ю. Дрогобич. Українська граматики М. Смотрицького. Педагогічні погляди Е. Славинецького. Освітньо-педагогічна діяльність Ф.Прокоповича.

Тема 2. Педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва.

Основні тенденції розвитку педагогіки епохи Нового часу. Життя та діяльність Я.А. Коменського. Вікова періодизація та система шкіл за Я.А.Коменським, класно-урочна система Я. А. Коменського, підручники Я.А.Коменського. Педагогічні ідеї Д.Локка.

Педагогічні традиції епохи Просвітництва. Ідея вільного виховання вікова періодизація та система виховання Ж.-Ж. Руссо. Педагогічні погляди французьких філософів К. Гельвеція та Д. Дідро.

Тема 3. Розвиток освіти і виховання кінця XVIII – початку XIX століття.

Вплив ідей класичної німецької (І. Кант, Ф. Гегель) і англійської (Г. Спенсер, Т. Гекслі, Раскін) філософії на розвиток педагогіки в XIX столітті. Педагогічна діяльність і світогляд Й.Г. Песталоцці. Концепція розвивального навчання як втілення теорії елементарної освіти. Педагогічна теорія виховуючого навчання Й.Г. Гербарта. Педагогічна концепція природо відповідності і культуру відповідної освіти Ф.А. Дістервега.

Суспільно-педагогічний рух і розвиток освіти в Україні (кінець XVIII – I половина XIX ст.). Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних українських вчених, письменників і громадських діячів (Г.Сковорода, О. Духнович, М. Пирогов, П. Куліш, Т. Шевченко).

Тема 4. Освіта та педагогічна думка кінця XIX століття – на початку XX ст.

Реформаторська педагогіка (педагогіка вільного виховання, педагогіка особистості, експериментальна педагогіка). Прагматична педагогіка Дж. Дьюї.

Гуманістичні засади освіти і виховання. Рух нового виховання (М. Монтессорі, С. Френе). Ідея цілісного виховання Р. Штайнера.

Діяльність і антропологічна педагогіка К. Ушинського, ідеї К. Ушинського у галузі дошкільного виховання і освіти. Педагогічна діяльність і концепція вільного виховання Л. Толстого.

Основні концепції розвитку школи й педагогіки України в середині ХІХ – на початку ХХ ст. Педагогічні ідеї у творчості українських просвітителів кінця ХІХ – початку ХХ століття (Б. Грінченко, М. Грушевський, М. Драгоманов, І. Франко, М. Коцюбинський, Леся Українка, Т. Лубенець).

Тема 5. Українська школа й педагогіка в роки УНР.

Політика уряду Української Народної Республіки в галузі освіти. Суспільне дошкільне виховання в роки УНР. Ідея національної школи С.Ф. Русової. Педагогічні погляди й просвітницька діяльність перших міністрів освіти періоду 1917-1920 рр. (І. Стешенко, І. Огієнко, П. Холодний, М. Василенко).

Шкільна реформа як засіб створення єдиної національної школи в добу Центральної Ради. Реформаторські процеси у галузі шкільної освіти в період гетьманату П. Скоропадського. Шкільне реформування за часів Директорії як продовження освітньої політики Центральної Ради.

МОДУЛЬ 2. УКРАЇНСЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Тема 6. Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період.

Національна освіта в 20-ті роки ХХ століття. Уніфікація загальної освіти в 30-ті роки. Педагогічна діяльність А. Макаренка. Проблема сімейного виховання («Книга для батьків», «Лекції про виховання дітей»). Особливості становлення освіти у післявоєнний час (кінець 40-х – 50-ті роки). Розвиток освіти і педагогіки в 60-ті роки. Школа і педагогіка України в період Застою (70 – 80-ті роки ХХ століття).

Тема 7. Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці ХХ століття.

Педагогічна діяльність В. Сухомлинського, навчання й виховання дітей 6-ти річного віку. В. Сухомлинський про формування гуманної особистості. Проблема взаємодії школи і родини. Морально-трудова, естетична виховання школярів. Становлення вчителя-вихователя за В. Сухомлинським.

Тема 8. Розвиток педагогічних ідей та систем освіти в незалежній Україні.

Проголошення незалежності України (1991) можливість і потреба будівництва національної освіти в Україні. Основні тенденції розвитку освіти в незалежній Україні.

Утвердження демократичних державно-громадських засад освіти й виховання молоді. Реформування освіти на сучасному етапі розвитку

українського суспільства. Особливості реформування професійної, вищої й педагогічної освіти.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Історія педагогіки»

Разом: 108 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., індивідуальна робота – 4 год., самостійна робота – 36 год., проміжний модульний контроль – 4 год., 36 год. – підготовка до екзамену, екзамен

Модулі	Змістовий модуль I.					Змістовий модуль II.		
Назва модуля	ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ					УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ		
Кількість балів за модуль	99 балів					65 балів		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій	Виховання та освіта в епохи Середньовіччя та Відродження	Педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва	Розвиток освіти і виховання кінця XVIII – початку XIX століття	Освіта та педагогічна думка XIX століття	Українська школа й педагогіка в роки УНР	Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період	Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці XX століття	Розвиток педагогіки в незалежній Україні
8 балів	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал
Теми семінарських занять		Педагогічна система Я.А. Коменського	Методика початкового навчання Й.Г. Песталоцці	Реформа західноєвропейської школи у кінці XIX – на початку XX ст.	Розвиток педагогічної думки в період УНР		Педагогічна теорія і практика В. Сухомлинського	Реформа загальноосвітньої школи в незалежній Україні
66 балів (для розрахунку 46 балів)		11 балів	11 балів	11 балів	11 балів		11 балів	11 балів
Самостійна робота 40 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
ІНДЗ 30 балів	30 балів							
Види поточного контролю 50 балів	Модульна контрольна робота 1 25 балів					Модульна контрольна робота 2 25 балів		
Підсумковий контроль 40 балів	Екзамен - 40 балів							

Дисципліна з екзаменом 174 : 60 = 2,9

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма								Заочна форма				
	усього	у тому числі						Семестровий	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.	мкр		усього	л	п	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Модуль 1													
Змістовий модуль 1. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ													
Тема 1. Виховання та освіта в епохи Середньовіччя та Відродження	6	2				4							
Тема 2. Педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва	8	2	2			4							
Тема 3. Розвиток освіти і виховання кінця XVIII – початку XIX століття	8	2	2			4							
Тема 4. Освіта та педагогічна думка XIX століття	10	2	2			6							
Тема 5. Українська школа й педагогіка в роки УНР	10	2	2		2	4							
Модульний контроль	2						2						
Разом за змістовим модулем 1	44	10	8		2	22	2	–	–	–	–	–	–
Змістовий модуль 2. УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ													
Тема 6. Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період	8	2			2	4							
Тема 7. Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці XX століття	10	2	2			6							
Тема 8. Розвиток педагогічних ідей та систем освіти в незалежній Україні	8	2	2			4							
Модульний контроль	2						2						
Разом за змістовим модулем 2	28	6	4		2	14	2						
1													
Усього годин	72	16	12		4	36	4						
Модуль 2													
Іспит	36							36					
Усього годин	108	16	12	–	4	36	4	36					

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Педагогічна система Я.А. Коменського	2
2	Методика початкового навчання Й.Г. Песталоцці	2
3	Реформа західноєвропейської школи у кінці XIX – на початку XX ст.	2
4	Розвиток педагогічної думки в період УНР	2
5	Педагогічна теорія і практика В. Сухомлинського	2
6	Реформа загальноосвітньої школи в незалежній Україні	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
1	Освіта й виховання у суспільній цивілізації, в епоху Середньовіччя та Відродження За результатами опрацювання теоретичних джерел дайте характеристику педагогічним ідеям європейського Відродження. Проаналізуйте погляди їх представників.	4	5
2	Західноєвропейська педагогіка Нового часу та Просвітництва Написати анотацію на підручник Я.А. Коменського «Велика дидактика»	4	5
3	Західноєвропейська педагогіка в кінці XVIII – на початку XIX століття Зробити виписки з праці Й.Г. Песталоцці «Як Гертруда вчить своїх дітей». Виокремити ідеї, які актуальні для сучасної вітчизняної педагогіки	4	5
4	Загальні тенденції світової педагогіки в кінці XIX – на початку XX століття Опрацювавши педагогічні твори Б.Грінченка, зробити порівняльний аналіз його поглядів на мету, зміст, форми і методи навчання і виховання дітей та підходами на означену проблему педагогів-реформаторів	6	5
5	Українська школа й педагогіка в роки УНР За результатами опрацювання твору Г.Ващенка «Виховний ідеал» виокремити спільне у виховному ідеалі педагога і сучасним його трактуванням	4	5

6	Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період Зробити порівняльний аналіз загальної освіти УРСР і РСФС (20-ті роки ХХ століття)	4	5
7	Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці ХХ століття Опрацювати твір В. Сухомлинського «Батьківська педагогіка» на конкретних прикладах визначити взаємозв'язки родини і школи	6	5
8	Розвиток педагогічних ідей та систем освіти в незалежній Україні Визначити особливості навчально-виховної діяльності у закладах нового типу	4	5
	Разом	36	40

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з дисципліни «Історія педагогіки» – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної діяльності, творче застосування знань і вмінь.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час теоретичних, практичних занять та самостійного опрацювання навчального матеріалу.

За результатами самостійного опрацювання теоретичних джерел: *скласти довідник "Портрети видатних зарубіжних та вітчизняних педагогів"*.

Укладати **довідник** необхідно з дотриманням певної структури, яка включає такі складники як:

- титульна сторінка,
- вступ,
- зміст,
- персоналії педагогів,
- список використаної літератури.

Розкриваючи портрет педагога, дотримуйтеся такого алгоритму, ПІІ педагога, його фото, відомості про життєві віхи, сферу наукових інтересів, публікації, цікаві факти з життя педагога, крилаті вислови щодо навчання і виховання дітей.

Оцінка оформлення і виконання роботи здійснюється за критеріями:

1. Актуальність й значимість роботи – 5 балів.
2. Самостійність, закінченість – 10 балів.
3. Рівень творчості, оригінальність – 7 балів.
4. Логіка викладу матеріалу – 3 бали.
5. Презентація та захист роботи – 5 балів.

Форма подання результатів виконаної роботи: для виконання завдання доцільно використовувати програми Microsoft Office (Microsoft Word, Microsoft PowerPoint). Довідник може бути представлений у вигляді брошури, презентації, буклету та ін.

8. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція), семінари, пояснення, розповідь, бесіда, дискусія.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація за допомогою мультимедійної дошки.
- *Практичні:* моделювання ситуацій, вирішення проблемних завдань.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; пізнавальні ігри; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

9. Методи контролю

Тестовий контроль, модульні контрольні роботи, ІНДЗ, самооцінка і самоаналіз.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Макс. балів	Екз.	Сума
Форми роботи	Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				40	100
Лекції	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	8		
	1	1	1	1	1	1	1	1			
Семінарські заняття		10+1	10+1	10+1	10+1		10+1	10+1	66 (для розрахунку 46 балів)		
Самостійна робота	5	5	5	5	5	5	5	5	40		
МКР	25					25			50		
ІНДЗ – 30									30		
ВСЬОГО – 174 б. РК – 2,9											

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS	Значення оцінки	Оцінка за шкалою університету	За національною шкалою
A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками	90 – 100 балів	відмінно
B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок	82 – 89 балів	добре
C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	75 – 81 балів	
D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	69 – 74 балів	задовільно
E	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	60 – 68 балів	
Fx	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного	35 – 59 балів	незадовільно

	доопрацювання		
F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	1– 34 балів	

11. Методичне забезпечення

- опорні конспекти лекцій;
- мультимедійні презентації;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- збірка тестових і контрольних завдань для модульного оцінювання навчальних досягнень студентів.

12. Рекомендована література

Базова

1. Артемова, Л.В. Історія педагогіки України: підручник / Л.В. Артемова. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.*
2. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / Уклад. : О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – 767 с.*
3. Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч.-метод. посібник. / М.В. Левківський. – Вид. 3-є, доп. навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.*
4. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб / Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. [За ред. О.О. Любара]. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 450 с. – (Вища освіта ХХІ століття).*
5. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Е. Федоренко. – Київ: Знання, 2006. – 447 с.*

Допоміжна:

1. Бондар А.Д. Розвиток суспільного виховання в Українській РСР (1917 – 1967) / А.Д. Бондар. – К.: КГУ. – 1968. – 227 с.□
2. Джаман Т.В. Історія педагогіки України: навчальний посібник / Т.В. Джаман. – Новий Світ, 2000. – 223 с.□

* Бібліотека Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

□ Державна науково-педагогічна бібліотека імені В. Сухомлинського

■ Електронний репозиторій Київського університету імені Бориса Грінченка

3. Джури́нский А. Н. История зарубежной педагогики: Учебное пособие для студ. вузов, обучающихся по пед. спец. / А.Н. Джури́нский. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 431 с. □
4. Зайченко І.В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.В. Зайченко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 624 с.*
5. Сбруєва А. А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний посібник. / А.А. Сбруєва, М.Ю. Рисіна. – Суми: СумДПУ, 2000. – 208 с. □
6. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / Від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко; За заг. ред. З.Н. Борисової. – К.: Вища шк., 2004. С. 157 – 159.*
7. Хрестоматія з української класичної педагогіки: К.Ушинський, С. Русова, А.Макаренко, Г.Ващенко, В. Сухомлинський: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Уклад. В.П. Кравець, О.І. Мелешко. – К.: Грамота, 2008. – 768 с.*